

МИРКО ДЕМИЋ

НОКАУТ НАКОН УДАРЦА ГОНГА

Познато је да људи воле да се ишчуђавају и ломе прсте над туђим судбинама. То је, ваљда, добар начин да једни другима поверавају приче које их се не тичу.

Тако су се ишчуђавали и на вест да је господин Гвозденовић извршио самоубиство. Био је адвокат од угледа. Тог јутра већина његових комшија није чула ништа необично. Само је један од њих новинару градске телевизије признао како се сећа пригушеног праска, као кад тврд предмет или пуна ваза са цвећем падне на паркет, што, признаћете, није необичан звук за онолику зграду у којој је живео.

Вративши се са предавања на факултету, ћерка га је затекла заваљеног на тросед у дневном боравку са јастуком на грудима. Њен крик је дигао на ноге већину становника зграде. Из укочене шаке једва су му извукли никловани пиштољ.

Како то већ бива, самоубиство и сви детаљи у вези са њим препричавани су неколико дана по граду. Поменуто је и у једном таблоиду са наднасловом – „шокантно”. Већина је поверовала у тврдњу да је господин Гвозденовић то учинио након што је сазнао дијагнозу о неизлечивој болести. Не зна се ко је први пласирао овакво објашњење, али су многи помислили како је тим чином само убрзао неминовни крај, па отуда и није било оног познатог лицемерног ишчуђавања као над класичним саомубиством. Слегали су, немо, раменима, климали главом и цоктали уснама. Међутим, нико није завирио дубље у разлоге његове решености да оконча свој живот. А да јесу, онда би им тај његов хитац у властито срце био још разумљивији, готово логичан.

Дан уочи самоубиства ушао је у адвокатску канцеларију коју смо годинама делили, као сломљен, потавнео у лицу, необријан и подбуо. Затекао ме је самог. И све што га је морило загрцнуто изригао

из себе, молећи да оно што чујем не ширим даље, не знајући да оно што кани да ми каже многи већ знају, далеко огољеније и са више пикантних детаља.

Чак и њему, човеку са дугогодишњом адвокатском праксом, током које је наилазио на невероватне случајеве, незамисливе заплете и још луђе расплете – било је да не поверујеш. Али ипак се догодило. Као да је заборавио да је свако од нас део тог лудог и непредвидљивог света.

И баш као што је обичај у старим романима – сазнао је то на крају, тек пошто је то допрло до његових колега, родбине и пријатеља. Поверио ми је све то у журби, као да ће експлодирати уколико ми се тог трену не изјада и све не истресе из себе, мени за кога је био сигуран да најмање знам.

Тог јутра ми је поднео извештај о свом бродолому, са искреношћу која ме је поразила и са детаљима од којих ме је подилазила језа. Наиме, жена га је преварила, односно – издала. Увек је помињао издају, никада превару. Све чешће сам гутао кнедле како је његова прича хватала залет. Десило се то, казао је, баш у време и у околностима када се томе понајмање надао, у фази када је помишљао да су се у његовом животу све коцкице сложиле како треба. Терка је на самом крају студија, кредит за стан је отплатио, углед адвоката је непорецив, дакле – живот који је упловио у мирну луку.

Заборавио је да најтежи ударци увек долазе изненада, када им се најмање надамо. И на местима где нас највише боле. А он је дошао и био толико јак да га је одмах срушио на под. Иако је ходао усправно, од тог ударца, заправо, после никад није устао. Учинило му се да га је више заболоо сам пад него ударац у сам врх браде. Био је упућен баш од жене чија оданост је свих година заједничког живота била неупитна. Готово да се подразумевала.

Уследила је драматична станка у његовом причању.

Био се благо подигао са столице и унео ми се у лице, да сам начас устукнуо и, махинално, у одбрану дискретно подигао руке у гард. А онда је наставио за степен стишаније, помирљивије, седајући нагло на столицу.

– И баш са човеком у кога је најмање сумњао!

Опет станка, па прилив беса и ново устајање са столице и уношење у моје лице. Пребледео сам, већ разоружан, немајући времена да поново кренем да заузмем гард. Препустио сам му се. Он се опет с муком прибрао и лагано вратио у столицу.

– Са мојим кућним пријатељем. Зато ме је, ваљда, толико заболело!

На то сам се ушепртљао, хотећи да га нешто, као, питам, али немајући јасну идеју како бих то извео. Он се на то прибрао, сми-

рујући мене, мислећи, ваљда, да ме је његов бол толико узнемирио, што није далеко од истине. Зато је, слутим, имао потребу да ме „одведе” на сам почетак њихове заједничке приче.

Тако сам сазнао да је њихово упознавање било налик каквој кичастој пасторали. Први пут је будућу жену угледао поред неке чесме, док се умивала.

– Чистије лице дотад нисам видео. Отад сам живео у илузији да постоји такво лице, кадро да и са мог образа уклони сваку ружну гримасу, сапере талог свакодневног гада који ћу доносити из света у наш дом и, коначно, да поништи све моје дневне грешне мисли.

Знао сам да га судијска каријера никад није занимала. Адвокатуру је сматрао мањим злом, послом који му је омогућавао да пристojно зарађује, али и да му обезбеђује свакодневно сретанье са људском глупошћу. Често је напомињао, готово у шали, да непрестано треба бити у додиру са глупошћу, уколико човек не жели да му она не дође главе. Док је света, знао је добро, биће и тужитеља и тужених. Од њихове наивне вере у правду могло се пристojно живети. Тако је веровао и у женину оданост, поткрепљену нејасним идеалом чистоте која је – и ја то знам – исижавала са њеног лица.

– Јутрос ми је синило кроз главу да сви прељубници имају лица невиних. Тако бар стоје ствари са мојом женом. Ти то бар знаш! Носила је образину овејане чедности. Другим речима, скривала се иза лица недозреле и зато привлачне жене, неспособне да испланира и изведе било какву сложену радњу. Поготово прељубу.

Иако свестан већине својих мана, колегу Гвозденовића је до сржи изненадила несавршеност особе за коју је веровао да је компензација свих мана које је поседовао. Чак и након што ју је суочио са својим сазнањима, збунило га је неразумевање на њеном лицу. Оно као да се чудило његовом чуђењу. И тада му је, признао је, изгледала савршена у својој наивности и простодушности. У хладнокрвној одсутности.

Свеједно, самлела га је њена промишљеност, математичка прецизност у планирању и извођењу прељубе, уверљиво прикривање и још уверљивије правдање. Укратко – био је згромљен њеном беспрекорном глумом, скривеном испод маске брижне и пожртвоване мајке њиховог детета.

– Ретки су тренуци кад сам према себи осећао дубоку самилост, која је, као што се зна, на корак од самопрезира. Ови, које управо преживљавам, управо су били такви. Трљам нос властитим самопрезиром. Имам га толико да остатком могу да истрљам и носеве толиких других, па и твој.

Чим је изашао из свог монолога и уперо кажипрст у моје груди, натерао ме је да опет устукнем. Помислио сам да се игра са мном, да ме чика и тера у грешку признања.

Истина, њихов наоко складан брак био је предмет чуђења света који их је знао. Познато је да постоје две логике: она којом се руководе парови и логика кибицера, односно – светине. Мало је жена и мушкараца за које се безрезервно може рећи да су рођени једно за друго. Нико није нити ће разумети силе које спајају и раздвајају двоје људи. Растојање које их дели често називамо блискошћу, иако је то простор где ирационалност игра своју неухватљиву игру. Она не мирује ни приликом спајања ни код раздвајања. Дакле, у очима познаника њих двоје нису били једно за друго. Свеједно ко је у тим оговарањима означен као онај ко се незаслужено окористио, а ко као „оштећена страна”. Или сам ја, као увек, исувише пристрасан.

– Откад сам сазнао да ми је жена легла са другим мушкарцем траје ова борба у мени. Борба са самим собом. Борба против себе. Са својом сујетом. Другима то изгледа као живот једног обичног рогоње. Не знају да је то много сложеније и теже. Тај други мушкарац постао је члан наше породице, увек је био међу нама. Постајао је мера свега! Његова сен је лебдела и у часовима нашег највећег задовољства. За његово присуство видео сам кривца искључиво у себи. Нико не зна како би наш живот изгледао да он није био међу нама. Из њега би изашло далеко мање мисли, док би ми срце једноличније куцало. Овако, мрзим тог човека, завидим му, презирем га (забога, па кућни ми је пријатељ). Падало ми је на памет и да га убијем, те сам не мало времена трошио како бих испланирао то убиство. На крају бих опет падао у самопрезир због такве идеје, што ми је, ако ниси знао, омиљена посланица. Ругао сам се тој пози увређеног мужа и рашчињавао сопствену љубомору на најситније делиће. На крају сваког свог мисаоног подухвата призивао сам своју жену; верну, чисту, нетакнуту од туђе руке, али помало и уживао у тој немоћи, у ограничености свог дара домишљања.

Нема тога ко није блудео по непрегледној „животној пучини”, тражећи истину, а да истовремено није налетео на санту лажи, сви то знамо и једнако у њу ударамо, упркос сазнању да са њом стоје ствари као и са ледом, који се својим већим делом налази испод површине воде. Тог подводног дела није био поштеђен ни колега Гвозденовић, као ни ја.

– Можда је за све крив и тај вражји рат? – очајнички сам се питао, тражећи савезнике у најнаивнијим оправдањима. Он уме да распламса све дотад затомљено и подстакне неизникло, уме да

понесе и занесе, толико да свака нова околност постаје искушење. У тој непогоди једнако падају најпоштенији и највернији. Он допушта могућност да свака врлина може бити упрљана, док је свака жртва и сваки принцип недостојан. Рат сваком поступку стоји као оправдање, али и прилика да се коначно покаже и докаже пред собом и другима, да се одбаце сви комплекси и сумње у себе. Код понижених и малокрвних са благонаклоношћу гледа на њихову жељу за осветом, млакоњама даје снагу да покажу зубе.

Очигледно да је завидео свим бунтовницима и лакомисленим револуционарима. Они све чине без остатка, пуним плућима и без одступнице. Далеко је теже несазрелим осветницима, попут њега, који из одсуства куражи рационализују и најирационалније чињенице, отупљују најоштрије шиљке, замагљују најчистије видике.

– Моја неспретна флертовања, али још неспретнија избегавања флерта – за последицу су имале неверну жену. Презирем је истом снагом као што сам некад био уверен у њену неспособност да ме превари. Као да је умеће преваре велика вештина, титански изазов. Поготово је било лако да превари мене.

стицао сам утисак да јој је опростио превару, или је бар успешно контролисао у којој је мери позлеђен њоме, али јој никад није опростио прикривање преваре. Сви знамо – да бисмо неког преварили, односно издали, пре тога морамо да га презремо, да у тренутку преваре замрзимо оног кога смо волели или смо веровали да га волимо. Колегу Гвозденовића је управо страх од постојања те мржње и презира довео у овакво стање. Уосталом, коме би било лако да поверује да га презире онај који са њим живи, пред ким је подигао све уставе опреза и тајни.

– Можеш да јој опростиш колико хоћеш, кад опроштај не би подразумевао и заборав. Њој сам опростио, али нисам себи! Мој живот више није исти. Још једна илузија ме је напустила. Али сам зато почео себе да злостављам, суптилније од оног Андрићевог злостављача. Располутео сам се. Једно Ја је оптуживало моје друго Ја за слепило, наивност, за посесивност и самоувереност... Срећа да самозлостављање није кривично дело. Да јесте, заслужио бих бар доживотну робију.

Чуди се Гвозденовић, нетремице гледајући у мене, а у ствари буљи у бездан сопственог слепила. За то време чудим се и њему и себи, поготово размерама сопственог незнања и самоуверености. Преимућство слушаоца почело је да се отапа од његове приче, бурно, попут коцке леда бачене на врелу плотну. Уз цијук и цик који ми парају утробу. Срећом, мој саговорник није престајао да се преиспитује и саморањава.

– Сад ме не боли сам чин преваре, већ онолики труд који је моја жена уложила да превару прикрије, а поготово да је призна... Више ме вређа поза смерности и посвећености породици од самог чина невере. Погађаш – туђа невера више боли уколико је причињена у тренуцима наше слепе уверености да је немогућа. Некако сам трпео док ме је варала. Чаша се прелила оног часа када више нисам могао да глумим недотупавног рогоњу. Ставио сам јој до знања како знам шта ради. Она је прешла преко мојих оптужби, рутински и предвидљиво, оптужујући ме да је варам. Моје стварне и могуће преваре биле су јој храна и оправдање. Начас сам занемео. Згрануто сам је гледао, не верујући да је то она особа за коју сам смео да ставим руку у ватру како не уме ништа нажао да ми уради, да неће и не зна да ме повреди. А све је умела и смела.

Откад се уверио да га жена вара, у његовим очима свет као да је потавнео, а он напречац постао далтониста. Чак и његове стварне и измишљене преваре изгубише на својој чари и изузетности. Отад је у своја лична свакодневна божанства *веровао* са пола снага, без страсти, по инерцији. Забрањено воће је одједном изгубило мирис и окус. Претворило се у инат и револт. У његов живот се у пуном „сјају” уселила досада. Све дотад упаљене ватре су погашене. Неке се гасе, неке још само тињају. Више диме него што горе.

– Кад те превари жена, тек онда спознаш шта је вечност. Живот успори, готово стане. Тек тад смрт постаје безначајна чињеница недостојна промишљања. Љубав ниче у топлоти, у додиру са другим бићем. Ове моје речи су сведочанство одсуства љубави. Мислим да реч искључује љубав. Постојање књижевности је потврда недостатка љубави. Речи су одраз неповерења, пепео после ватре, сумња у све и свакога. Речи су тек опиљци хладног и равнодушног свемира.

Оно што зовемо љубављу једини је поуздан начин преко којег човек допре до истинског разочарања. Ову истину не треба изговарати пред млађахним особама. Не зато што постоји могућност да нас схвате озбиљно, већ због тога што не треба овако глупим сентенцама успоравати њихов пут ка разочарању. Свако тај пут мора прећи сам самцит.

Чак и оне истински вољене гризе црв да су недовољно вољени, свакако далеко мање у односу на оно колико заслужују. Свако од нас храни и уљуљкује своје незадовољство, све док не нарасте толико да се почне хранити нама.

За то време невољени фантазирају, те од сваке мрвице наклоности натапају своја очекивања, све док не набубре и не нарасту до величине кад ће се навалити на њихова плећа и здробити последње трагове разума.

– Кад већ лажеш, онда своје лажи мораш да поставиш на што чвршће темеље, на поуздане и тврде разлоге лагања. Јер, не може се лагати без места и простора. То би онда било налик на грађење кула у ваздуху. С друге стране, ако можеш да лажеш пред другима, онда је то немогуће пред собом. Најтеже је себе убедити да је властита лаж, у ствари, сушта истина.

Упилио се колега Гвозденовић у мене, као да жели својим речима да ме прибије уза зид, као лептира. Док ја, у мислима, изналазим оправдања по којима увек постоје ваљани разлози за превару. Ако их није било пре почињене преваре, онда је оправдавају они које су дошли као њене последице. Гвозденовићева супруга је наивно поверовала како ће начелним признањем сачувати и сакрити детаље, а тиме и умањити своју кривицу. А он ме, као да прати ток мојих мисли, прекида новим питањима и одговорима:

– Могу ли да варам ону која ме је већ преварила? Више ме боли потреба да је кињим од онога колико ме боли сама превара. Тим кињењем као да не желим до краја да поверујем како је до преваре дошло. Када бисмо којим случајем проговорили, наизменично смо се засипали причама које нас се нису тичале, само зато да не бисмо наставили ону која је била наша, која се тиче само нас двоје. Злостављали смо се, наизменично, ћутањем и лажним причама.

Слутим да је све до болног окрића волео своју жену свом својом глађу и осамљеношћу. Сад није волео ни њу ни било ког другог, засићен и згађен. Није волео ни себе. Горке су усне које се ухвате у лажи. Није волео никог и ништа, покушавајући да сачува оно мало преостале енергије за голи самопрезир. Неко је већ рекао како и у најекстремнијој љубави постоји мржња према вољеној особи. Како љубав ескалира, тако се јасније виде контуре мржње у нама.

– Против кога ти живиш, човече? – питао сам се из дана у дан, из ноћи у ноћ. Мрвице су постале моја једина храна. Тек сад сам знао – и најслађа. Најлепши тренуци у животу, признајем, били они који ми се нису десили у такозваној стварности.

А онда је заћутао. Тој ћутњи није имало шта да се дода ни одузме. Тако то бива; ћутао је када је требало да каже нешто сувишло, а када је требало ћутати – брбљао је.

Изашао је из наше заједничке канцеларије наизглед растерећен и празан, како сви одреда мислимо да изгледају људи којима се све срушило. Нисам знао да је то тек почетак његовог обрачуна са самим собом. И наше последње виђење.

На крају, да и ја нешто откријем, повиновавши се овој поплави изненадних признања. Наиме, ја сам човек са ким га је жена издала, али, како изгледа, нисам био и једини. Жена колеге Гвозденовића није варала само свог мужа, већ и мене. То сазнање ми

је предочено баш из уста најнеинформисанијег лица овог замршеног играказа. Поверио ми се како би са себе скинуо део муке, али је зато на мене, поред свог, натоварио и мој део терета.

О невери своје жене испричао је још неколицини пријатеља. Тако слабићи схватају освету, тако узвраћају на задату бол. На тај начин је, ваљда, хтео да смањи притисак узавреле крви. Сам себи је постао комичан. Као сваки приповедач који не уме да изненада промени раније замишљену фабулу. Сам себи је постајао смешан, али није умео да се насмеје. Зато, ваљда, преваре и служе, да трајно убију жар осмеха на лицу.

Међутим, испоставило се да то није било довољно. Остало је исувише тога у њему, те није нашо бољи начин да га се отресе од покушаја да муку убије у себи. Преостаје ми да свој део приче (а свака прича је и кривица) теглим како знам и умем. Ако не будем могао да га носим, предстоји ми гурање узбрдицом до краја времена. Овим покушавам да свест о својој превари не преточим у позу превареног, а неверу госпође Гвозденовић – у свој крст.

– Чини ми се да људи око мене ништа друго не раде до суде и пресуђују другима. Никад себи. Надмени су услед своје накнадне памети, огрезли од вишка моралности и обиља поштења – сећам се речи свог колеге, на самом одласку.

Довољно је што концепт Гвозденовићевог опроштајног писма никад нећу показати њиховој кћерки, а нашао сам га међу папирима на његовом столу. Једино је пред тим дететом осећао стид због начина на који је живео и смрти коју је изабрао.

Прилажем га, ево, као најмање лажан доказ нашег заједничког постојања, а белина на којој је написано једини је трачак светлости над овим мраком:

Драга моја кћери,

Иако не желим да у ово писмо уносим мелодрамске елементе, они ће се, неизбежно, увући у њега.

Неколицини људи од дуга језика већ сам „поверио” како одавно имам невесела сазнања о неизлечивости своје болести. У извесној мери то је тачно. Моја љубомора се изродила у самопрезир и самогађење који су нарастали до мере после које се нису могле ошклонити ниједном од разумних доскочица.

Старовремске фрајле би то назвале „пипањем срца”. Не желећи да се пребавим у којичу оног књижевног јунака и будем још један у низу злосављача, „досетио” сам се да оштрицу своје повређености усмерим ка себи и да ту тражим извор и ушок сваког насавршенства света и људи у њему. Поштову несавршенства твоје мајке.

Пуцаћу у сојсѝвене слабосѝи, не у себе. Неодређеним ѝишањима срца сусѝројсѝавићу ѝрецизан одговор меѝка. Лаж изоциѝрава мисао и мења свеѝи. Исѝина је ѝек ѝуко чуђење над свемоћи лажѝи, која је зориво на којем се разгоревају зрехови, али и умножавају сумње.

Зайо, нека ѝе не сневесели мој ѝаѝеѝични зесѝи неѝрисѝајања. Награђујем се бексѝвом из ѝе невеселе ѝриче. Тешим се да ће са циѝо мање ѝозледа ѝрихвѝиѝи чињеницу моѝ одсуѝтва. Оѝац није усѝео да се навикне на ѝакао ѝрисусѝва у оваквом свеѝу, међу оваквим ѝудима. То само може да значи како је зрещка била у мени, не у друђима. Већина ѝреварених научи лекцију. Никад вице не дозвољавају себи луксуз да се у ѝоѝиуносѝи дају и ѝреѝусѝе било коме или било чему. Живе у ѝрајном ѝодозрењу ѝрема живоѝиу и ѝроѝагонисѝима ѝакозваноѝ друѝиѝвеноѝ живоѝа у својој околини. Живе у сѝрејњи да ће се оѝусѝиѝи и да ће их оѝеѝ неко намагарчиѝи. Не дозвољавају да им било ко ѝриђе ѝреблизу. Они неђују дисѝанцу ѝрема ѝудима и ѝо им ѝосѝаје једино занимање. Преварени усѝоличује ѝрезвеносѝи као одбрамбени механизам. А кад већ не верују ником, једино циѝо мођу да зѝаје у себи јесѝе сумња, а она живи само уколико, ѝоѝуѝи квасца, нарасѝа ѝреко зрѝаница ѝосуде у коју је замешена.

Преварени зледа на свеѝи сасвим друђачијим очима од верујућих у било циѝа, ѝоѝоѝово од оних који верују да воле. Ово ѝврдим јер сам окусио и једно и друђо. Довољно сам докон да раѝчлаћујем осећање за које сам веровао да ѝредсѝавља „љубав”. Од ѝоѝ, срећом, не насѝаје нициѝа бурно и оѝасно ѝо друђе, рецимо налик разбијању аѝома, уколико изузнем (само)сажаљење за све оне који ѝу реч исѝисују без наводника, ѝиѝ ѝиѝоѝрафских мађарећих уѝију. Доисѝа, кад се уклоне сви издаци и ѝоѝраживања, од „љубави” зоѝово да не осѝане нициѝа. Нама не владају закони ѝрђовине већ – ѝрђовачки менѝалиѝеѝи.

Да је друђачије – свеѝи не би функционисао. Између нас се исѝречило исувице ѝајни. Више оних чијеѝ садржаја се све више ѝрибојавам од оних за којима изгара моја радозналосѝи. Не, мој живоѝи није обележила ѝревару, већ одсуѝиво искреносѝи. Та сѝознаја довела је до моѝ „сѝврдњавања”, до хладноће у мени и оживљавања зрубосѝи и злоће.

Чуђење које сам исказивао и онда када сам имао довољно разлоѝа да оно изосѝане само је доказ фалинке са којом сам досѝео на овај свеѝи. Нема ѝе ѝубави која ме може исѝуниѝи. Немам наде, циѝо је знак да је болесѝи ѝоодмакла. Када се сѝознаја издаје дођоди у ѝознијим зодинама, ѝаника је већа неђо циѝо би била у младосѝи, која увек рачуна на нове циѝансе и мођућносѝи. Било би

ојрошћаја када би заборав био пошћун. Јер, када би за и било, остала би повређеност, што је нересушни каишћал за уцене, храна за злосћављање.

Љубави нас узлавном – иразне! Волећи неког значи, између остало, и пошћенићи за, а себе преценићи. Пошћенићи за јер инћимно мисли да је оно друго добило премију на лућрији, а преценићи за јер је уверено како, самим ћим што парћнера воли, то бива сасвим довољно. Мећућим, заборавља се да нема те љубави у једнога која би била досћайна и најмањој глади за љубављу оног другога. „Љубави” је увек иремало, ма колико се давала, ма колико је иримали. Тачније, љубав није монетћа, погошћово није храна; она је ићек симћћом неућћаживе глади. Зато буди окрућна ирема људима, драга моја девојчице, јер ће те мање болейће ране које ћи буду наносили!

Воли те ићаћа!